Yentl en de Boer

Yentl en de Boer is een muzikaal cabaretduo bestaande uit Yentl Schieman (rechts) en Christine de Boer. Hun voorstelling *De Mensen* werd bekroond met de Wim Sonneveldprijs 2013 (jury- en publieksprijs) en voor het lied 'Ik heb een man gekend' ontvingen ze de Annie M.G. Schmidtprijs 2014. Hun voorstellingen *De Meisjes*, *De snoepwinkel is gesloten* en *Magie* werden lovend ontvangen. Vanaf deze zomer treden ze op met hun liedjesprogramma *Yentl en de Boer in Concert*. In oktober zal *Magie* in reprise gaan.

Op cd verschenen van hen *De Plaat* en *M'n snoep: Live in Het Concertgebouw*. *Magie* komt later dit jaar uit.

Hoe ontstaat liefde voor taal? In deze serie vertellen prominente taalgebruikers erover, aan de hand van een tekst die erg belangrijk voor hen is. In deze vierde aflevering: cabaretduo Yentl en de Boer.

MARIËTTE BAARDA

Foto's: Saskia Aukema

De beslissende tekst van ...

Yentl en de Boer

Cabaretduo Yentl en de Boer zijn in de eerste plaats vriendinnen. Ze lachen veel, vullen elkaars zinnen aan en zijn het roerend eens: "Zoals Yen al zegt ...", of: "Mooi gezegd, Christine!" Ze kennen elkaars sterke punten en weten dat ze, als ze op het toneel hun krachten bundelen, samen meer zijn dan de som der delen – al schromen ze ook niet om hun gekibbel of onderlinge wedijver in sketches of liedteksten te verwerken. In oktober toeren ze met hun programma *Magie* door het land en zitten ze midden in de opnames van hun nieuwste cd.

Samen kozen Yentl Schieman (YS) en Christine de Boer (CdB) één inspirerende tekst: 'Voor alles', die geschreven werd door Joost Zwagerman en in bewerkte versie vertolkt door Wende Snijders (zie ook het kader op bladzijde 17).

Jullie keuzetekst telt maar liefst vierhonderd woorden. Als die helemaal wordt afgedrukt, kunnen we maar een kort interview houden.

Yentl en Christine schieten in de lach.

CdB: "Het was een tekst waarvan we direct allebei zeiden: 'Dát is mooi!' Die combinatie van Wende Snijders en Joost Zwagerman klopt gewoon heel erg."

YS: "Ja, we waren het direct eens."

ONDERBUIK

CdB: "Wende Snijders is iemand van wie ik vaak denk: wat zou zíj in dit geval doen? Vroeger had ik dat met Freddie Mercury, en ook met De Jeugd van Tegenwoordig; allemaal mensen met een sterk innerlijk kompas. Iets wat ik zelf denk ik ook heb, maar waarop ik soms nog niet genoeg durf te vertrouwen. Wende lijkt me iemand die de lat hoog legt voor zichzelf. Dat zouden wij ook vaker moeten doen. Tijdens de cd-opnames is het bijvoorbeeld de makkelijkste weg om te zeggen: het staat erop, alles is zuiver, iedereen heeft het goed gedaan. Óók als je in je onderbuik voelt dat het tempo net iets te hoog is. Maar je moet wel durven dat gevoel in daden om te zetten. Want dat betekent dat je die hele flikkerse bende weer open moet breken. Elke terugluisterronde begin ik weer met hartkloppingen, bang dat ik het niet goed genoeg vind. Wende zou dat tempo beslist overdoen."

YS: "Absoluut! Maar naar jezelf luisteren blijft moeilijk. Als mijn vriend onze liedjes nu opzet, roep ik al snel: 'Zet af!'"

CdB: "Ik ben echt in staat om uit een auto te stappen als we op de radio komen."

Herkenbaar dus, die angst in 'Voor alles'.

YS: "Misschien niet iedere zin, maar wel het geheel."

CdB: "Elke zin gaat over Zwagerman, en over Wende, maar óók over mij en jou. Dat is de kracht van een écht goeie songtekst."

YS: "Mij raakt de tekst omdat naarmate je ouder wordt, het allemaal wat intenser voelt. Toen ik twintig was, dacht ik: boeien. Maar nu worden mensen ziek, gaan dood. Ik heb nu een vriend van wie ik veel hou en kan dan ineens bang worden hem kwijt te raken." Yentl stopt, zichtbaar ontroerd.

CdB: "Mij vallen telkens níéuwe zinnen op. Toen ik de regels vanochtend voor het eerst van papier las, zag ik dingen die ik niet eerder had meegekregen, zoals: 'Voor sommige geluiden en het levende bij die geluiden'. Die woorden brachten me ineens terug bij mijn jeugd. Ik was vroeger een ontzettend bang kind, kon in ons grote huis in Baarn 's nachts helemaal verdwijnen in de geluiden rond mijn slaapkamer. Dan was het alsof mijn ouders honderd kilometer bij me vandaan waren. Vroeger was het denk ik ook stiller; nu zet je gauwer een filmpje op."

> "Elke zin gaat óók over mij en jou. Dat is de kracht van een écht goeie songtekst."

ALZHEIMER

Vonden jullie de slotregels van 'Voor alles' niet wat zoet?

CdB: "Op papier vond ik dat ook. En als je het door de ogen van Joost Zwagerman bekijkt, hoor je met terugwerkende kracht vooral: 'Ik ben bang gewéést maar nu niet meer. Want ik ben overleden, die 'jou' ten spijt.' Maar dat *geweest* slaat natuurlijk op de periode dat hij die 'jou' nog niet kende. Als Wende het zingt, gaat het meer over haarzelf. Ze trekt zich bij die laatste woorden ▶

ook een beetje terug van de microfoon, wat het ineens enorm ontroerend maakt."

Maar is liefde dan niet juist het allerengst?

YS: "Of het allermooist, natuurlijk."

CdB: "Maar wie zegt dat die 'jou' een geliefde is? Het kan ook een vriend zijn, of een kind. Hij kan het tegen zijn spiegelbeeld zeggen."

YS: "Vanmorgen was ik helemaal niet in de mood voor dit lied. Die 'haunting' melodie, dat half zingen en dan weer half zuchtend praten ... Moest ook gelijk huilen toen ik het hoorde. Die tekst en muziek passen zó goed in elkaar, wat het alleen nog maar intenser maakt."

CdB: "Zelf putten we uit eigen ervaring, maar ook uit die van de mensen om ons heen. 'Jij zit in mijn hoofd' gaat bijvoorbeeld over een vader met alzheimer. Omdat er een Belgische moeder in voorkomt, denken mensen al gauw dat het over mijn eigen vader gaat, omdat mijn moeder Belgisch is. Ik had er een Française van moeten maken, dan was ik van alles af geweest."

YS: "Vaak maken dit soort persoonlijke details een lied juist geloofwaardig."

Christine knikt. "Gelukkig zijn we niet superberoemd. Ik kan me voorstellen dat het lastiger is als je Marco Borsato bent."

YS: "Dat mensen bij elke tekst denken: over wie zou het gaan?"

Jullie zijn anders behoorlijke BN'ers aan het worden.

YS: "Dat gevoel heb ik totaal niet. Als we met z'n tweeën zijn, zie je mensen wel kijken, maar vaak kennen ze onze naam beter dan onze gezichten. Voor mij mag het ook wel zo blijven." Na een korte pauze: "Nou ja, misschien íéts bekender."

CdB: "Meer cash ook."

BIZARRE TAFERELEN

Bestaat er voor duo's eigenlijk zoiets als de duo-blues, een soort 'seven-year itch'?

Yentl, naar Christine kijkend: "Oei, daar zitten wij nu zo ongeveer, op zes jaar. Toch heb ik nooit het gevoel dat we moeten bijsturen. Het is juist enorm waardevol om te werken met iemand die je zó goed kent, van wie je precies weet waar haar kracht ligt. Als we iets los van elkaar doen, kunnen we elkaar ook enorm missen."

CdB: "Het komt denk ik ook doordat we niet de geijkte paden volgen. We maken niet iedere twee jaar een cabaretvoorstelling. *Magie* spelen we ook minder vaak dan de vorige voorstelling, omdat we er geen trek in hebben voortdurend hetzelfde te doen. We proberen ons voortdurend af te vragen: Vinden we het leuk wat we doen? Waar hebben we behoefte aan? Wat is de volgende stap?"

Met welke teksten zouden jullie je kinderen opvoeden?

YS: "*Ja zuster, nee zuster*."

Christine, zingend: "'Alles kan je doen met geld. Een diamanten speld!' Ik heb Annie M.G. Schmidt pas de laatste jaren leren kennen. Haar teksten zijn vaak ontroerend en grappig tegelijk. En Toon Tellegen, vanwege het filosofische gehalte. Dat zal ik ze ook door de strot proberen te drukken."

Hebben jullie een favoriet jeugdboek?

YS: "Vroeger kreeg ik uit *Jip en Janneke* voorgelezen. Het eerste boek dat ik zelf las was *De familie R.I.P.* van Paul van Loon. Ook zijn *Griezelbus*-boeken heb ik verslonden, al kon ik er soms niet van slapen. Net als mijn moeder ben ik dol op grimmige, absurde verhalen, zoals Roald Dahls *De Griezels* en *De heksen*. Nog steeds voel ik héél erg in mijn hele lijf dat ik daarvan hou. Mijn vader, die meer van de kunst was, liet me altijd afbeeldingen zien van schilderijen, en ook dan bleef ik altijd hangen bij de

meer bizarre taferelen. Plaatjes van Medusa bijvoorbeeld, met al die slangen uit haar hoofd; elementen die je ook in onze voorstellingen terugziet. Een lezer ben ik nooit echt geworden. Bij teksten denk ik vooral aan iets wat je op muziek kunt zetten; liederen van Theo Nijland, Maarten van Roozendaal. Zwagermans 'Voor alles' beschouw ik dan ook meer als een lied dan als een tekst."

SPROOKJESJEUGD

CdB: "Mijn ouders stimuleerden het televisiekijken niet, dus het was óf buiten spelen óf lezen. Als kind had ik al vroeg de hele kinderbibliotheek uit. Een sprookjesjeugd: het bos in, ravotten op straat, lezen, tekenen en niet te vergeten: me vervelen. Daar moest je dan een oplossing voor verzinnen, waar je creatief van werd. Mijn vader, hij is bruggenbouwer, verstopte onze tekeningen en briefjes altijd tussen de bladzijden van zijn verzameling antieke ingenieursboeken. Soms als hij een boek openslaat, valt er nog weleens een briefje uit met bijvoorbeeld 'Pappa, ik hou van jou.'"

Hadden jullie op de middelbare school een favoriete leraar Nederlands?

YS: "Voor mij is die hele middelbareschoolperiode één grote mist. Wat ik met mijn vriendinnen deed, weet ik nog precies, maar mijn leraar Nederlands? Geen idee. Ik heb ook nog steeds moeite met grammatica en spelling. Dan denk ik: is dat nou met een *d* of een *t*? Het is een

Voor alles

Voor te veel mensen in een lift of streekbus
of gewoon een kamer. Voor de krans van
melkwegen, sluiers, nevels en hun zwarte gaten.
Voor je eigen brein, een stuk of wat insecten,
vrouwen, hun stemmingen en stemmen, voor
kokend water, vliezen, scharen, ademhaling.
Voor de meeste onbenulligheden, groot en groter.
Voor de ontijd van mijn ouders, toen vanaf kansels
en in kazuifels men met hel en nauwe poorten dreigde.
Voor sommige geluiden en het levende bij die geluiden.
Voor mails en sms'en, voor enveloppen op mijn tafel.
Voor dromen en demonen, voor uitsluiting en
vrijwel alle onbekenden. Voor woorden in zinnen.
Voor volwassenen die te hard lachen. Die lachen.
Voor de elementen. Voor volk en vaderland.
Voor grote drommen, de deurbel en voor straf.
Voor gepatenteerde gekken en sommige familieleden.
Natuurlijk ook voor ziektes waarover je op school iets leerde.
Voor school, en alles wat erna moest komen.
Voor de ontdekking dat die ziektes ook in dingen huizen
en dat dingen vaak mensen in vermomming zijn.
Voor de aanblik die ik bied en niet wil bieden.
Voor de benauwenis van aangeboren schaamte.
Voor de waarheid, of liever: de dynamiek van harde feiten.
Voor toekomst en verleden en het stuiterende
hier en nu. Voor saters, hufters, brede schouders
en voor types die met messen spelen.
Voor dieren, hoewel niet de meeste. Voor
personen die snoevend zeggen vrij te zijn
van alle vrees. Voor gedachten, andermans of eigen.
Voor tekens. Sporen. Hoogte. Diepte.
Voor alles wat aan taal ontsnapt
en voor vermoedens van om het even.
Voor God, toch nog. Voor mijn hartslag,
en nog net niet voor figuren
die spontaan aan goede doelen geven.
Voor, een fractie later, die figuren.
Voor alles altijd bang geweest,
niet vrijblijvend maar met recht en reden.
Voor zowel de grote greep
als laatste resten, rafelranden.
Voor de kleinste deeltjes, neutronen, elektronen,
ook de quark, alles groter dan het wijkend Zelf.
Voor sferen, suizingen en de zekerheid
ook thuis in één oogwenk alles kwijt te zijn.
Voor gebouwen zonder ramen, voor
doodgaan en voor alle doden, in films of van nabij.
Voor doodzijn misschien iets minder.
Voor deze constatering. Voor constateren.
Voor kinderen die vragen stellen. Maar
meer nog voor die vragen.
Voor schijnbewegingen, herhalingen
en de grandeur van allerhande eeuwigheden.
Voor alles altijd overtuigd, hoog in de adem
en zuiver in de leer tot in het merg bang geweest,
op het stupide en futiele af,
met oogkleppen en hondentrouw.
Voor alles altijd bang geweest,
ook in tijden waar je alles
op de vingers van één hand.
Voor alles altijd bang geweest,
maar niet voor jou,
nee, niet voor jou.

Tekst: Joost Zwagerman; uitvoering: Wende Snijders

wonder dat ik mijn havo-examen heb gehaald. De muziekleraar herinner ik me nog wél. Die zag wel dat ik talent had. Ook herinner ik me de *Harry Potter*-boeken die ik voor Engels las."
CdB: "Ik had Nederlands van meneer Kappers, de broer van Marnix Kappers, die acteur van *Knoop in je zakdoek*. Voor het eindexamen koos ik toneelstukken van Judith Herzberg. Ik begreep er niet veel van, maar de boekjes waren lekker dun. Toch herinner ik me dat we daar toen een mooi gesprek over hadden."

GROTE, ENGE STILTE

Stel dat je een tekst op je huid moet laten tatoeëren. Wat zou daar komen te staan?
Het blijft lang stil. Brommers en fietsers passeren het terras.
CdB: "Wat nu in me opkomt, zijn de woorden: *Aai me*. Aan de binnenkant van mijn pols, zodat alleen ík het zie. Om mezelf eraan te herinneren dat ik soms wat liever voor mezelf mag zijn, tevredener ook." Yentl lacht ontroerd. Dan, strijdvaardig: "Dan kies ik voor *Zeeuw*."
Christine kijkt haar verbaasd aan: "Ben dan wel heel benieuwd waarom."
YS: "Omdat Zeeland een stempel heeft gedrukt op wie ik ben en omdat ik me realiseer dat ik daar best trots op mag zijn. Óók op het Zeeuwse accent dat je soms nog kunt horen. Omdat ik van zo ver gekomen ben. Het piepkleine dorpje waar we woonden, telde drie gereformeerde kerken. Op zondagen was het er doodstil. Gelukkig stimuleerden mijn ouders mijn belangstelling voor

> "Bij teksten denk ik vooral aan iets wat je op muziek kunt zetten."

muziek en toneel. Ze schreven me in bij het jeugdtheater, lieten me meezingen in musicals. Maar Amsterdam was ver weg. Mijn grote voorbeeld in die tijd was cabarettrio De Vliegende Panters; zíj gaven me de drive om auditie te doen aan de Amsterdamse Kleinkunstacademie. Eenmaal daar was het behoorlijk wennen. Ik zat opeens tussen totaal andere mensen: opener, welbespraakter. Ik keek enorm tegen hen op. De laatste jaren merk ik dat ik met mijn nuchtere Zeeuwse achtergrond vaak een stuk rustiger in mijn hoofd ben dan de meeste mensen om me heen, en vooral: hoe fíjn dat is. We werken met die cd-opname met iemand die ook uit Zeeland komt. Als ik iets naars over mijn afkomst zeg, roept hij: 'Hé, je komt er wél vandaan, hoor!' Dan weet ik: hij heeft gelijk."
CdB: "Meer nog dan afkomst telt denk ik het gezin waar je uit voortkomt, en de waarden en normen die je meekrijgt. De kinderen met wie ik in Baarn opgroeide, gingen allemaal naar de universiteit. De toneelschool was toch al wat uitzonderlijker. Wie weet wat jouw moeders voorkeur voor griezelverhalen in beweging heeft gezet. Mijn Franstalige moeder had vaak chansons opstaan. Dat krijg je dan toch mee." Glimlachend: "Als ze naar bed gingen, zetten mijn ouders vaak wat wij noemden 'de laatste plaat' op, een lp die ze dan helemaal uit lieten draaien. Als ik die muziek hoorde, wist ik: hierna komt die grote, enge stilte waarin de geluiden van het huis ineens zo indringend lijken."